

21ste jaargang

nummer 2

februari 1985

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

+++++
+ Bij elke bijzondere handeling +
+ gaat het denken aan het doen +
+ vooraf. Bij het handelen van +
+ klassen of massa's blijkt de +
+ betekenis van het handelen +
+ pas achteraf. Hier gaat de +
+ daad vooraf aan het begrip. +
+++++

Theo Maassen

DAAD EN GEDACHTE

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redactie en administratie:
Schouw 48-11, 8232 BD Lelystad
Postgiro 307695

I. E E N U I T G E L O K T E S T R I J D

De Britse mijnwerkersstaking, die op het moment dat wij dit schrijven al bijna elf maanden duurt, wordt doorgaans gekarakteriseerd als een verbitterde strijd tegen het voornemen van de National Coal Board en van de regering-Thatcher om op grote schaal zogenaamd onrendabele mijnen te sluiten. Met evenveel recht echter kan men het in maart vorig jaar ontbrande konflikt een strijd van de regering en de N.C.B. tegen de mijnwerkers, tegen de mijnwerkersvakbond en tegen de gehele Britse vakbeweging noemen. Er kan geen enkele twijfel over bestaan dat de staking door de genoemde autoriteiten is uitgelokt en dat daarbij van hun kant de bedoeling heeft voorgezeten de National Union of Mineworkers in 't bijzonder en de Britse vakbeweging in het algemeen 'een toontje lager' te doen zingen.

De op 6 maart 1984 aangekondigde sluiting van de onrendabele mijnen was volstrekt geen uiting van 'economisch realisme' maar moet worden gezien als het zwaaien met de rode lap voor de reeds getergde stier. Het is wel waar, dat de N.C.B. de afgelopen jaren met verlies heeft gewerkt. Maar uitgedrukt in guldens per ton gedolven kolen bedraagt de overheidssubsidie in Groot-Brittannië slechts een fractie van de subsidie waarmee elders in West-Europa de kolenmijnen worden opgehouden. Bovendien ligt de produktiviteit per mijnwerker in Groot-Brittannië op een hoog niveau. Zo beschouwd zijn de Britse kolenmijnen bepaald n i e t onrendabel.

Wat voorts als bewijs voor een uitlokking kan worden aangevoerd is behalve de benoeming van Ian McGregor - een keiharde manager die bij de afslanking van de Britse staalindustrie reeds goede diensten aan de regering had bewezen - tot directeur van de N.C.B., ook 't tijdstip waarop de knuppel in het hoenderhok werd gegooid. "Wij", zo heeft een mijnwerker uit een dorpje in Zuid-Wales verklaard, "zouden nooit maart voor een staking in de kolenindustrie hebben uitgekozen. De kolenproduktie moet je in de winter lam leggen, niet bij 't naderen van de lente." Hij zei dat om te doen uitkomen, dat de N.U.M. genoodzaakt was geweest een toegeworpen handschoen op te rapen.

Er bestaat bovendien een dokument, waaruit onomstotelijk blijkt, dat de regering-Thatcher het op een konfrontatie met de mijnwerkers wilde laten aankomen en wel op een tijdstip, dat de regering paste. We doelen hier op een rapport, dat nog vóór 't aan de regering komen van de Conservatieve

partij werd opgesteld door het tot haar uiterste 'rechter' vleugel behorende parlamentslid Nicholas Ridley. Het was uiteraard een geheim rapport. Maar de inhoud lekte uit en die werd in 1978 gepubliceerd door het gezaghebbende weekblad *The Economist*. Meer dan zes jaar later, op 26 oktober 1984, vestigde *The Economist*, door middel van een pagina-grote advertentie in *The Times*, nog eens de aandacht op de bewuste tekst. De belangrijkste passage eruit werd in die advertentie geciteerd en daarboven stond met koeien van letters, dat de mijnwerkersstaking van 1984 door *The Economist* in 1978 al uitvoerig werd beschreven. Daarmee was inderdaad niets te veel gezegd. Het navolgende viel onder meer op de bewuste pagina te lezen:

"...In een aanhangsel bij dit rapport omtrent de genationaliseerde industrieën hebben de heer Ridley en enkele van zijn mede-auteurs overwogen hoe een 'politieke dreiging' van de kant van hen die zij beschouwen als 'de vijanden van de eerstvolgende Tory-regering' zou moeten worden afgewend. Zij geloven, dat er in het eerste of het tweede jaar na een verkiezingsoverwinning van de Tories sprake zou kunnen zijn van een belangrijke weerstand van een vakbond, die hetzij een looneis zou kunnen stellen, hetzij zou kunnen protesteren tegen personeelsinkrimpingen. Zij vrezen, dat dit zou kunnen gebeuren in een 'kwetsbare bedrijfstak' zoals de kolenmijnen, de elektriciteitswerken of de dokken en dan nog wel met steun van 'communistische relschoppers'. Om daartegen opgewassen te zijn bevelen ze een vijfvoudige strategie aan:

Van die strategie werden onder meer de volgende onderdelen genoemd:

- *Een eventueel konflikt zou dáár moeten worden uitgevochten waar het de Tories goed uitkomt en het naar hun mening door hen kan worden gewonnen (bij de spoorwegen, bij British Leyland, bij het overheids personeel of in de staalindustrie).*
- *Er zouden de grootst mogelijke voorzorgen dienen te worden genomen opdat de levering van elektriciteit of gas geen gevaar zal lopen. Inkrimpingen van deze industrieën zullen wel niet nodig zijn. Hoogstwaarschijnlijk zal de beslissende strijd in de kolenindustrie worden geleverd. Wij raden een door Thatcher geleide regering aan om: a) zo groot mogelijke kolenvoorreden te vormen, vooral bij de elektrische centrales; b) plannen uit te werken voor eventuele import van kolen; c) te bevorderen dat niet bij een vakbond aangesloten vrachtwagenchauffeurs worden aangeworven bij transportondernemingen om zo nodig kolen te vervoeren; d) alle centrales zo spoedig mogelijk zowel voor het stoken van kolen als van olie geschikt te maken.*
- *De rapporteurs zijn van mening dat de grootste slag die aan een of andere staking zou kunnen worden toegebracht deze is, dat 'de uitkeringen aan stakers worden stopgezet en zij uitsluitend op financiële steun van de bond zijn aangewezen.*
- *Er dient een omvangrijke mobiele politie-eenheid te worden gevormd, speciaal bestemd om de wet te handhaven tegenover gewelddadige postiers. 'Goede, ongeorganiseerde chauffeurs' moeten worden aangetrokken om onder politiebescherming door de*

cordons van de postende stakers te breken."

Alles wat in deze bewoordingen als aanbeveling voor een toekomstige Conservatieve regering op papier werd gezet, werd het afgelopen jaar tot op de letter in praktijk gebracht.

2. S T R I J D V A N D E B O N D O F

S T R I J D V A N D E K O M P E L S ?

De ervaring met stakingen in Groot-Brittannië wettigt de vraag of de strijd van de mijnwerkers er een is van de bond, dan wel van de arbeiders zélf. Het antwoord luidt: het een zowel als het ander, niet op eendere, maar wel op soortgelijke wijze als de mijnwerkersstaking van 1972 tegelijkertijd 'officieel' was én een aktie van onderop. Toen zwermden de kompels uit over het land en brachten zij op grote schaal datgene in praktijk wat sindsdien bekend heeft gestaan als 'secondary picketing', het posten bij bedrijven van een andere industrietak teneinde het effect van de staking te vergroten. Zij gingen daarbij niet volgens richtlijnen van de bond te werk - bij wiens strategie een dergelijk optreden in het geheel niet paste - maar zij vormden kommittee's van onder op. In die kommittee's, die weldra de feitelijke leiding van de staking hadden, werd de doeltreffendheid van bepaalde maatregelen besproken en vielen de beslissingen. Kolendepots en elektrische centrales wisten de mijnwerkers op deze wijze met succes af te grendelen.

Vrijwel alle maatregelen die in het rapport van Ridley c.s. werden voorgesteld, zijn bedoeld als een antwoord van de heersende klasse op de tactiek die de arbeiders in de jaren '70 hadden ontwikkeld. Maar onder de regering-Thatcher was het bij die maatregelen niet gebleven. Aangezien de 'ijzeren dame' en haar adviseurs zich eenvoudig niet konden voorstellen, dat het de arbeiders waren die de bonden tot strijd noopten en zij er heilig van overtuigd waren, dat juist omgekeerd de bonden de arbeiders tot aktie 'opriepen', hadden zij wetten door het parlement gejaagd waarmee zij de macht van de vakbondsleiders zochten in te perken. Bovendien werd op grond van die wetten het secundaire posten streng verboden.

De desbetreffende wetten, waaraan de naam van minister Norman Tebbit is verbonden, sloten eventuele stakingen niet uit. Maar zij dienden pas te worden uitgeroepen nadat er een stemming onder alle vakbondsleden was gehouden. Met dergelijke bepalingen dacht de zich op een konfrontatie voorbereidende regering de vakbeweging te temmen, die zij ten onrechte met de strijdbare arbeidersklasse vereenzelvigde. De vakbeweging is een instituut van de burgerlijke samenleving, dat als zodanig de burgerlijke wetten te respekteren heeft. Zij werd inderdaad nog meer dan voorheen aan banden gelegd, of liever gezegd: zag nog meer redenen om militante leden tot de orde te roepen. Toen typografen in Warrington zich bij een aktie niets van de nieuwe wetsbepalingen aantrokken en de typografenbond deswege aan gerechtelijke vervolging werd blootgesteld, haastte de toenmalige sekretaris van het overkoepelende vakverbond T.U.C. zich tussenbeide te komen. Maar wat de T.U.C. bij die typografenstaking lukte, lukte bij de mijnwerkers-

staking niet. Evenals destijds in de dagen van premier Edward Heath bleek de achterban van de mijnwerkersbond als deel van de werkende klasse zich bitter weinig aan te trekken van voorschriften die in het belang van de heersende klasse waren uitgevaardigd.

President Arthur Scargill en de overige leiders van de N.U.M. hebben vorig jaar maart de staking uitgeroepen zonder voorafgaande stemming onder alle aangesloten leden. Dat betekende dat ook zij zekere bepalingen uit de nieuwe vakbondswetten veronachtzaamden. De druk die in het bijzonder door de mijnwerkers van Yorkshire op hen werd uitgeoefend heeft hen daartoe genoopt. Maar deze overtreding van de wet zinkt in het niet vergeleken bij de wijze waarop vervolgens de wet door de kompels werd overtreden. Gedeeltelijk hebben zij daardoor Arthur Scargill tot steeds heftiger (woord)radikalisme gedwongen, anderzijds noopten zij hem zich duidelijk van hun optreden te distantiëren. Tegen de methode van het secundaire posten, die spontaan door de mijnwerkers werd toegepast, heeft Scargill zich niet verzet. Maar toen bleek, dat de daartegen gerichte maatregelen van de regering resultaten boekten en de mijnwerkers van hun kant met een soort van 'guerilla-taktiek' begonnen te reageren waardoor er een escalatie van het geweld ontstond, verklaarde hij onmiddellijk, dat de N.U.M. daarmee niets te maken had. Voor wie 't nog niet gekonstateerd had werd het op dat moment duidelijk, dat er sprake was van een strijd van de bond en van een strijd van de mijnwerkers. De laatsten bewandelden kennelijk andere wegen dan de eerste.

Niets is verkeerder dan de indruk, dat verbeten en halsstarrige mijnwerkersleiders tot iedere prijs een staking wensten vol te houden waarvoor de achterban hoe langer hoe minder geestdrift opbracht. Medio november probeerden funktionarissen van de N.U.M. in Zuid-Wales een einde aan de staking te maken 1). De kompels reageerden woedend. Dat Scargill die poging afwees sproot daaruit voort, dat hij een zuiverder gevoel had voor wat er leefde aan de basis.

Naar die basis, naar de arbeiders zelf, is bij de Britse mijnwerkersstaking het initiatief hoe langer hoe meer verschoven. Dat is in niet geringe mate het - uiteraard onbedoelde - gevolg geweest van mevrouw Thatchers politiek. Deze toch leidde ertoe, dat de vakbond minder in staat was zich op beslissende momenten tegenover de leden 'waar te maken', met het onvermijdelijke gevolg dat deze, nog meer dan voorheen, zelf tot handelen moesten overgaan, dat zij méér moesten doen doordat de bond nóg minder dan voorheen doen kón.

Het stopzetten van de uitkeringen aan stakers, de honger en bittere ellende waaraan deze mede dientengevolge werden prijsgegeven, dat alles heeft tot een georganiseerde hulpverlening van onderop gevoerd die vormen heeft aangenomen van een permanente aktiviteit van de gehele mijnwerkersbevolking, vrouwen en kinderen inclusief. Dat betekende in feite, dat 't gehele leven van die bevolking door haar zelf werd georganiseerd en gecontroleerd in een omvang zoals in de geschiedenis van de klassenstrijd nog vrijwel niet was vertoond. De mijnwerkersbond moge dat wellicht met voldoening hebben gekonstateerd, in wezen staat een dergelijke zelfaktiviteit even haaks op welke vakbondspolitiek ook als het gewelddadig optreden van de basis tegen mijninstallaties, tegen onderkruipers en tegen de handhavers van de burgerlijke orde.

1) Bericht in *The Times* van 21 november 1984.

3. D E T A A I E V A K B O N D S M Y T H E

Midden november 1984 sprak T.U.C.-topman Norman Willis op een vergadering in Port Talbot. Toen hij zich keerde tegen de gewelddadige tonelen die zich rond de schachten en in de mijnwerkersdorpjes afspeelden, werd hij door aanwezige mijnwerkers uitgejouwd en woedende kompels lieten vanaf het plafond van de zaal symbolisch een strop voor het gezicht van de spreker hengelen. Voor de kolenwerkers was het geweld dat hij veroordeelde een volstrekt normale zaak. Dat een 'mijnwerkersleider' als Ted McKay er geen goed woord voor over had omdat 'vrouwen en kinderen er het slachtoffer van waren', zonder er bij stil te staan, dat de mijnwerkersvrouwen en kinderen het slachtoffer dreigden te worden van de aanval die Thatcher en McGregor hadden gelanceerd, vonden de kompels niet normaal. In hun ogen hoorde een vakbondsmann zich anders op te stellen. Uit het feit, dat het gehele bestuur van het overkoepelend vakverbond zich achter Willis schaarde en met verontwaardiging reageerde op de wijze waarop men hem bejegend had, trokken zij niet de konklusie dat zij en de T.U.C. tot twee verschillende werelden behoorden. Zij zagen niet dat Willis en McKay de typische vertegenwoordigers waren van een instituut waarmee zij onherroepelijk in konflikt moesten geraken zodra zij ook met de burgerlijke samenleving in konflikt raakten. Zij beschouwden hen als slechte vertegenwoordigers van een instituut, waaraan zij geheel andere eigenschappen toeschreven en waarvan zij geheel andere verwachtingen koesterden dan men er aan toeschrijven kon of die men ervan zou mogen verwachten.

Wat hun parten speelde was in de eerste plaats de omstandigheid dat de N.U.M., in het besef dat hij zich een compleet gezichtsverlies tegenover de achterban onmogelijk veroorloven kon, zich militanter opstelde dan met zijn positie en z'n functie in de samenleving overeenkwam. De mijnwerkersbond hielp aldus de vakverenigingsmythe, versterken, die het voornaamste beletsel vormde om duidelijk en scherp het verschil te zien tussen hun eigen optreden en dat van 'hun' organisatie.

De vakbondsmythe en de vakbondstraditie hebben een uiterst taai leven. Zij beheersen nog altijd het denken van de arbeiders, ook dan wanneer het arbeidersoptreden daarmee geenszins in overeenstemming is. Nadat de regering en de politie een antwoord hebben gevonden op de strijdmethoden die de mijnwerkers in 1972 ontwikkelden, hebben de mijnwerkers op hun beurt nieuwe strijdmethoden ontwikkeld. die een antwoord vormen op de nieuwe strategie van de politie. 'Vliegende brigades' van mijnwerkers opereren bijvoorbeeld 's nachts omdat ze overdag tegen een te grote politiemacht zouden komen te staan en bovendien 't nachtelijk duister hun een goede bescherming biedt. Het lijkt er af en toe op of de tijd van de Luddieten, de machinevernielers van weleer, is teruggekeerd. Dat dergelijke strijdmethoden geen genade vinden in de ogen van de vakbondsbureaucratie, is voor de mijnwerkers geen enkele reden om ervan af te zien. Aan het oordeel van de 'leiders' laten zij zich niets gelegen liggen. Maar géén kritische opvatting omtrent de vakbeweging ligt aan die houding ten grondslag, op zijn hoogst ontwikkelt zich een kritische opvatting uit de in feite kritische praktijk, niet omgekeerd. Wat de Britse mijnwerkersstaking wederom laat zien, is dat de strijd niet het gevolg is van een bepaald bewustzijn, maar dat hij uit noodzaak wordt geboren en dat het karakter ervan lang niet altijd overeenstemt met datgene wat de direkt betrokkenen daaromtrent gelo-

ven. Om z'n betekenis te achterhalen moet men niet uitgaan van de voorstellingen van de strijders, maar van hun daden.

Een staking als die van de Britse mijnwerkers is noch officieel, noch 'wild', of wel zij is het, zo men wil, allebei tegelijk, hoe paradoxaal dat ook mag klinken. Zij is officieel naar de vorm, zij is officieel in de voorstellingswereld van de overgrote meerderheid van de kompels. Tegelijkertijd vertoont zij niet weinig kenmerken van een zelfstandige aktie. Zo gekompliceerd is de werkelijkheid nu eenmaal. Welk van de twee facetten tenslotte het meeste accent zal krijgen kan niet worden voorspeld. Vast staat slechts dat de langdurige en felle strijd diepe sporen na zal laten. Als mevrouw Thatcher overwint zullen de mijnwerkers en zal waarschijnlijk de gehele Britse arbeidersklasse zich diep moeten buigen onder het kapitalistisch juk. Of zij en de heersende klasse zich op de lange duur over een dergelijke zege zullen kunnen blijven verheugen is de vraag. Want van een aan de vakbeweging toegebrachte nederlaag herstelt hoe dan ook de achterban zich het snelst en op die achterban hebben de bureaurokraten nog minder greep dan ooit. Juist een nederlaag van de vakbeweging zou zich - overigens pas na geruime tijd natuurlijk - wel eens als een boemerang tegen de overwinnaars kunnen keren.

=====

DE KLASSENSCHEIDING WORDT ZO SCHERP

ALS HET MAAR KAN GETROKKEN

Informatie die wij ontvingen uit de Duitse Bondsrepubliek laat er bepaald geen twijfel over bestaan, dat de economische crisis en de bijzonder grote werkloosheid waarmee die gepaard gaat, de Duitse arbeiders allesbehalve 'gedisciplineerd', dat wil zeggen tot een slaafse massa hebben gemaakt. De Volkswagenfabriek in Wolfsburg klaagt nog altijd over een enorm hoog absentisme. Over een jaar gerekend is daar gemiddeld maar liefst 35% van de arbeidskrachten afwezig, ofschoon volgens alle voorspellingen en theorieën het absentisme onder de gegeven omstandigheden te verwaarlozen zou moeten zijn.

Er heerst in deze grootste autofabriek van West-Duitsland een klimaat waarin duidelijk sprake is van intense spanning, om niet te zeggen kenmerklijke vijandigheid tussen de arbeiders die er aan de lopende band staan en zij die het tot voorman, opzichter of afdelingschef hebben gebracht. De klassenscheiding wordt er messcherp getrokken tussen hen die 'te gehoorzamen hebben' en hen die op enigerlei niveau bevelen kunnen uitdelen of opdrachten verschaffen. Wie in laatstgenoemd milieu verkeert kan er volstrekt op rekenen, dat hij door het andere milieu met de nek wordt aangezien en genegeerd.

In de Volkswagenfabriek tonen de arbeiders een duidelijke minachting voor wat hun is voorgeschreven of waartoe ze officieel verplicht zijn. De duur van de pauzen moge op papier in het direktiekantoor worden vastgesteld, in de praktijk maken de arbeiders wel uit hoe lang ze over het verorberen van hun kuchie willen doen of hoe lang ze zich onledig willen hou-

den met 't geliefde Duitse kaartspel *Skat*. Vaak zijn ze met de voorman een langere rusttijd overeengekomen (buiten medeweten van de weer wat hoger in rang zijnde chef) op voorwaarde, dat ze er voor zullen zorgen dat de produktienorm wordt gehaald.

In tal van afdelingen te Wolfsburg regelen de arbeiders hun eigen arbeidstempo en een voorman haalt het niet in zijn hoofd om op te treden tegen een ondergeschikte die beschonken is, omdat hij in zo'n geval de hele ploeg tegen zich in het harnas jaagt.

Kortom: er woedt binnen de fabrieksmuren een stille, maar permanente klassenstrijd. De arbeiders van Volkswagen staan met de direktie op voet van oorlog. En zoals het hier is, is het in vele andere grote bedrijven ook.

=====

MAG A. U. B. DE POLITIE IN DE ROMANS OP
DE POLITIE IN DE SAMENLEVING LIJKEN?

Wie ooit door de politie verhoord werd omdat hij of zij zich ál te fris van de lever uitliet over de monarchie of over de een of andere elitaire maar bekrompen minister, heeft ongetwijfeld omtrent de politie een bepaalde opvatting. Hetzelfde geldt voor hen die benen hebben moeten maken toen de politie ingreep bij een bedrijfsbezetting, die de kogels om de oren van postende stakers hebben horen fluiten of die - zonder ook maar ergens iets mee te maken te hebben - door 'enthousiaste' (het woord is afkomstig van de vroegere Amsterdamse hoofdkommissaris Van der Molen) agenten in elkaar werden geslagen.

De politie, dat kan moeilijk worden tegengesproken, is een maatschappelijk instituut, dat een bepaalde funktie heeft in een bepaalde samenleving, een instituut waaraan de veranderingen in de samenleving niet spoorloos voorbij gaan.

In de zogenaamde 'politieromans' valt dorgaans niets van dat alles te bespeuren. Voor zover daarin van de politie sprake is, gaat het over een politie, die in het luchtledige schijnt te opereren. Geen moment komt de lezer tot de konklusie, dat de politie de maatschappij weerspiegelt die de achtergrond vormt van haar optreden. Kortom: de politie in die misdaadverhalen heeft met de werkelijke politie niets te maken.

Er zijn gelukkig uitzonderingen. Bijvoorbeeld de tien romans van het Zweedse echtpaar Maj Sjöwall en Per Wahlöö, waarover wij ooit in lovende bewoordingen hebben geschreven.

In een boekenbijlage bij het weekblad *Vrij Nederland* heeft onlangs een zekere heer Ten Braven over die Zweedse serie een aantal opmerkingen gemaakt. Hij vertelt dat hij 'destijds' de eerste Sjöwall en Wahlöö's niet minder dan 'grandioos' heeft gevonden omdat daarin nu eens niet een superspeurder (zoals b.v. James Bond) tegen een superieure misdaadorganisatie streed, maar omdat uit de Zweedse reeks 'langzaam maar zeker een overtuigend beeld' naar voren kwam 'van de politieman als mens'... (sic.)

Dat beeld nu komt uit die boeken allerminst naar voren. Integendeel,

de auteurs beschrijven hoe het politie-apparaat de politiemannen vormt en hoe deze dientengevolge langzaam maar zeker van menselijke trekken - zo ze die al hadden - worden beroofd.

Aangezien de beide schrijvers hun lezers naar de politie laten kijken door de ogen van hun hoofdpersoon, inspekteur Martin Beck, brengt dat mee, dat hij en zijn allernaaste medewerkers wél menselijke trekken vertonen. Maar dat is niet meer dan een schrijverstruc. Voor zover hun enige realiteit toekomt, is 't de realiteit van mensen, die zich eigenlijk bij de politie niet thuis voelen. Het schrijversechtpaar laat dat Beck ook ronduit verklaren.

De Zweedse politie verandert in de desbetreffende reeks samen met de Zweedse maatschappij. Want, zo lieten wij reeds uitkomen, het is de grote verdienste van deze auteurs, dat de politie die zij beschrijven wél een maatschappelijke achtergrond heeft. Dat echter vindt de heer Ten Braven nu juist géén verdienste. De kritische kijk van Sjöwall en Wahlöö (en dus van hun hoofdpersoon) op de Zweedse samenleving is hem aanvankelijk volledig ontgaan. Toen hij ze tenslotte wel moest opmerken werd hij er door afgeschrikt. Hij beschouwt die kritiek als 'vervelende trekjes' en hij steekt niet onder stoelen of banken waarom: "... De Zweedse staat, die wij voor een wonder van socialistische regeerdrift hadden gehouden ontpopte zich ~~na een moetyvormden wij moech~~ alleen uitermate naïef zijn, maar ook nog een paar forse oogkleppen dragen om in Zweden zoiets als 'een socialistisch wonder' te ontwaren. Zweden behoort tot de allermooie kapitalistische landen in de wereld. Nergens, ook niet in de Verenigde Staten of Japan, werd op zulk een relatief vroeg tijdstip de beheersing van de waar arbeidskracht zó doeltreffend, d.w.z. in het belang van het kapitaal, geregeld als in Zweden in 1938 geschiedde bij de tussen werkgevers en vakbeweging gesloten overeenkomst van Saltsjöbaden. Men zal moeilijk een tweede land kunnen aanwijzen, waar de produktieverhoudingen eerder dan in Zweden tot apathie, een ontworteling van de jeugd, alcoholisme en al dat soort dingen hebben gevoerd die later ook in andere kapitalistische landen zich voordeden.

Volgens de heer Ten Braven bederft de kritiek van Sjöwall en Wahlöö op deze dingen 'de toets van herkenbaarheid'. Wij zien het omgekeerd. Sedert de typische trekken van de Zweedse kapitalistische maatschappij zich ook elders (en ook hier te lande) vertonen, herkent men het beschrevene des te beter. De heer Ten Braven noemt "spanning de enige functie van een misdaadroman die telt. Wie daar tegenin gaat door te vertellen hoe onmenselijk de Zweedse samenleving in elkaar zit, verbreekt de enige draad die de lezers aan zijn boek bindt", zegt hij. Geen sprake van, zeggen wij. Juist met die misdaadromans die over de samenleving zwijgen hebben wij geen enkele binding. Onze binding met de boeken van Sjöwall en Wahlöö bestaat hierin, dat daarin de Zweedse samenleving voortdurend op de achtergrond staat en zij daardoor levensecht is.

De heer Ten Braven zegt, dat het schrijversechtpaar de Zweedse samenleving niet schildert zoals zij werkelijk is. Hij noemt voorts de schildering eenzijdig: "niemand in het politieapparaat of in de rechterlijke macht schijnt meer te deugen". Kom nou, de heer Ten Braven heeft niet goed gelezen. Men lette slechts op Beck en zijn naaste vrienden.

Wat voor bewijs heeft de heer Ten Braven voor de beweemde eenzijdigheid? Geen ander dan het - door henzelf toegegeven - 'communisme' van de

auteurs. Dit 'communisme' betekent echter niets anders, dan dat Sjöwall en Wahlöö ten opzichte van het staatskapitalistische Rusland even naïef zijn als de heer Ten Braven het is ten aanzien van de situatie in Zweden. Een roman van het echtpaar over Rusland zou men met enorm wantrouwen tegemoet hebben moeten zien. Maar hun misdaadromans spelen niet in Rusland en voor een oordeel over hun boeken is hun (verkeerde) kijk op Rusland niet relevant. Het gaat erom of hun kijk op Zweden de juiste is. Uitgerekend de herkenbaarheid van het door hen geschetste beeld, de omstandigheid dat ze aan één stuk door dingen en toestanden beschrijven die men net zó aantreft bij ons en in de ons omringende landen, staat er o.i. borg voor, dat zij met hun kritische schildering de spijker op de kop hebben geslagen.

De heer Ten Braven pleit in feite voor een soort politieromans waarin een politie voorkomt, die volstrekt niet op de politie in de samenleving lijkt. Hij schijnt te geloven, dat die romans dan pas boeiend en spannend zijn. Mag het alstublieft anders?, vragen wij.

=====

D E V A K B E W E G I N G I N N O O D

De industriebond FNV, die tien jaar geleden de grootste vakbond van Nederland was met 335.000 georganiseerden, telt nu nog maar een kleine 200 duizend leden. Volgens de Nederlandse stichting voor de Statistiek, die het verloop heeft onderzocht, zal deze daling van het ledental zich de komende jaren voortzetten. Over vijf jaar zouden er niet meer dan 127.000 leden over zijn. In 1975 was één op de drie in aanmerking komende werknemers bij deze industriebond aangesloten, wat neerkomt op een organisatiegraad van circa 33%. Thans is één op de vijf werknemers in deze bond georganiseerd. Dat betekent, dat de organisatiegraad is verminderd tot 20%. In het jaar 1990 zou de organisatiegraad nauwelijks 10% bedragen.

Het verschijnsel dat zich bij de Industriebond voordoet kan bij de gehele vakbeweging worden waargenomen. De ledenaantallen lopen bij alle bonden gestaag terug, mede doordat jonge arbeiders niet meer als vanzelfsprekend naar de bonden stromen, zoals vroeger 't geval was. Met dien verstande dan, dat de organisatiegraad in ons land nooit meer dan ongeveer 40% bedragen heeft.

Toen enkele jaren geleden de daling van het ledental begon, meende de valbewegingsdemocratie die te kunnen verklaren met een verwijzing naar de economische crisis en de troostrijke woorden, dat ook tijdens de grote depressie van de jaren '30 de vakbeweging, om voor de hand liggende redenen, met ledenverlies te kampen had. Nu is 't ontegenzeggelijk waar, dat loonsverlagingen en vermindering van koopkracht als gevolg van prijsstijgingen de betaling van de vrij hoge vakbondskontributies licht tot een probleem maken. Maar als men bedenkt dat hetgeen men de sociale 'zekerheid' noemt, ondanks de afbraakpolitiek van staatssecretaris De Graaf, in de jaren '80 toch heel wat groter is dan destijds, dan zal men moeten toegeven, dat de zojuist weergegeven 'troostwoorden' niet meer konden zijn dan een rookgordijn, waarachter de werkelijke oorzaken verborgen werden. Althans: verborgen werden zolang als het maar kon.

Inmiddels is al geruime tijd, zowel door de links en rechts ingeschakelde 'wetenschappelijke onderzoekers' als door verscheidene vakbondsleiders zelf, ronduit toegegeven, dat het beleid van de vakbond - of om het wat duidelijker te formuleren, 't gebrek aan strijdbaarheid - de werkelijke achtergrond vormt voor een, in sommige gevallen wel massaal te noemen, uittocht uit de organisaties. Vandaar, dat zowel door diverse onderzoekers als door diverse bestuursleden, wordt aangedrongen op een verandering van koers. "Het roer moet om", zo heet het. En uit de bewuste adviezen kan alleen maar deze konklusie worden getrokken, dat de vakbeweging in 't verleden een 'verkeerd beleid' heeft gevoerd.

Die konklusie houden wij ten enenmale voor onjuist. Niet tengevolge van een 'verkeerd beleid' is de vakbeweging in nood komen te verkeren maar tengevolge van factoren, die ten nauwste samenhangen met haar functie en haar wezen.

Dat de vakbeweging in nood is komen te verkeren, en niet zo zuinig ook, is onbetwistbaar. Van de aard daarvan wordt door de vakbondstop ook allerm minst een geheim gemaakt. Het inderdaad aanzienlijke ledenverlies kan niet andere betekenissen dan een voor de bonden rampzalige aantasting van de machtspositie in de bedrijven en van de onderhandelingspositie in de bedrijfstakken. Dat daarnaast de vakbeweging ook financieel in de knel komt, dat haar takenpakket moet worden ingekrompen, het aantal funktionarissen geleidelijk moet worden teruggebracht, is een probleem van secondaire aard. Dat de machts- en onderhandelingspositie in ernstige mate wordt bedreigd is veel ernstiger, aangezien dat tegelijkertijd een bedreiging vormt waardoor het blote bestaan en de bestaansredenen van de vakbeweging op het spel komen te staan.

De vakbeweging is een instituut, dat de verkoop van de arbeidskracht tegen de geldende marktprijs regelt. Voorwaarde voor een dergelijke regeling is, dat de partijen op die arbeidsmarkt - om onnaspeurlijke redenen wonderlijk genoeg 'sociale partners' genoemd - er van uit kunnen gaan of althans kunnen doen alsof zij ervan uitgaan, dat de vakbeweging de arbeiders vertegenwoordigt. Natuurlijk weet iedereen, dat bij een organisatiegraad van nauwelijks 40% daarvan geen sprake is. Maar men wil graag doen alsof en bij een dergelijke organisatiegraad kan men zich dat nog nēt veroorloven. Maar bij een organisatiegraad van nauwelijks 10% is dat natuurlijk met de beste wil van de wereld niet meer mogelijk. Vandaar dat de vakbeweging naarstig zoekt naar wegen om het ledenverlies te keren. Of die wegen er zijn en het zō simpel als een koerswijziging zou wezen, is iets dat ernstig moet worden betwijfeld.

De vakbeweging is, het ligt in het bovenstaande reeds opgelost, een instituut van de burgerlijke, van de kapitalistische samenleving. Zij is daarvan zelfs, zoals de conservatieve Britse minister Keith Joseph enkele jaren geleden heeft verklaard, "een onmisbaar instituut" 1). Zij bewijst bij haar optreden op de arbeidsmarkt, de kapitalisten minstens even goede diensten als zij het de arbeiders bewijst. Naarmate echter de maatschappelijke ontwikkeling ertoe heeft geleid, dat de aanvankelijke roofoverval op de arbeidskracht verdwenen is, naarmate de uitbuiting van de werkende klasse

1) Keith Joseph, hoewel een lid van mevrouw Thatchers kabinet, legde met die woorden méér begrip voor 't wezen van de vakbeweging aan de dag dan alle overige ministers bij elkaar.

via sociale wetgeving naar de eisen van het ogenblik is geregeld en de onder de burgerlijke produktieverhoudingen noodzakelijke beheersing van de arbeidskracht haar beslag heeft gekregen, treedt een verandering op. Vakbonden bewijzen dan aan het ondernemerdom in feite betere diensten dan aan de arbeiders. Weliswaar doen zowel ondernemers- als vakbondsfunctionarissen terwille van de wederzijdse achterban alsof zij als verbitterde vijanden een hevig gevecht leveren, maar die komedie verandert in het geheel niets aan de werkelijke feiten.

Het is een noodzakelijke komedie, aangezien de schijn van een tegenstelling moet worden gehandhaafd. Voor het goed functioneren van de vakbeweging immers is die schijn onmisbaar. Wanneer het té duidelijk wordt dat de vakbeweging goede diensten aan het kapitaal bewijst, wanneer ze té goede diensten aan het ondernemerdom verleent, bewijst zij de ondernemers een slechte dienst. Want dan oefent zij geen aantrekkingskracht uit op hen die zij voorgeeft te vertegenwoordigen. Zij verliest haar greep op de arbeiders, zij verliest haar betekenis als instrument waarmee de arbeidskracht wordt beheerst. Vandaar dat de vakbeweging - iedere vakbeweging - heen en weer laveert tussen twee posities: een schijnradikale en een die haar tegenover de werkenden en naast de bedrijfsdirekties plaatst.

Als het erop lijkt alsof de vakbeweging 'naar links' koerst, zoals men pleegt te zeggen, dan is er geen sprake van dat 'het roer wordt omgegooid', maar dan gebeurt er iets, wat precies past bij een in het kader van de kapitalistische produktieverhoudingen fungerende instelling. Niet om een verandering van het - als 'verkeerd' ervaren - beleid gaat het, nee, om een bepaald aspekt van dat beleid, waarop, vanwege de positie der vakbeweging in de samenleving, onherroepelijk weer het andere aspekt van hetzelfde beleid moet volgen.

Indien het juist is, dat wat wij hier beschrijven uit funktie en wesen van de vakbeweging voortvloeit, dan moet deze beschrijving gelden voor de vakbeweging in het algemeen en niet slechts voor de Nederlandse in het bijzonder of voor de Industriebond, die onder Arie Groenevelt op een gegeven moment naar 'links' en later weer naar 'rechts' koerste. Welnu, in de ons omringende landen, Groot-Brittannië, West-Duitsland, België en Frankrijk, pendelt de vakbeweging voortdurend tussen beide uitersten. Zij ondergaat soms een bestuursverandering alvorens zij een radikaler beleid schijnt te volgen. Dat was bijvoorbeeld het geval met het Britse vakverbond, dat in 1956 op zijn kongres in Brighton nieuwe funktionarissen kreeg en vervolgens een politiek ging voeren die minder dan tevoren was afgestemd op het direkt zichtbare belang van de patroons. Men zag in Nederland iets dergelijks in de jaren '70, toen bij de voedingsbond van het N.V.V. een man als Cees Schelling de opvolger werd van Sake van der Ploeg. Vaak genoeg echter wendt het vakbondsschip tijdelijk de steven zonder dat er sprake is geweest van een kommandowisseling.

De jongste ontwikkelingen binnen de Franse vakbeweging zijn bijzonder leerzaam voor wie de werkelijke betekenis van dergelijke schijnbare koersveranderingen wil verstaan. Zoals men weet werd er, nadat Mitterand tot president was gekozen, een regering gevormd waarin ook de C.P. enkele ministers had. Met die regering, die voorgaf in het belang van de werkenden op te treden, maar die in werkelijkheid al haar krachten wijdde aan de, in verband met de crisis noodzakelijke, reorganisatie en modernisering van het kapitalisme, werkte de 'communistiche' vakcentrale van harte samen. Als gevolg van die samenwerking dreigde na drie jaren zowel voor de C.P.

als voor de centrale C.G.T. ernstig 'gezichtsverlies'. De C.P.-ministers zijn uit de regering getreden, de C.G.T. ging zich wederom 'strijdbaar' opstellen. Althans.... zo léék het.

Wat er sindsdien in werkelijkheid gebeurde, was, dat de C.G.T. onder zware druk van haar achterban, zich tegen allerlei maatregelen van regering en ondernemersdom scheen te keren, in feite echter een taktiek toepaste die niet onbekend is aan de bestrijders van zware bosbranden. Waar ze de fakkel van het arbeidersverzet leek te ontsteken, was ze in feite druk bezig met het aanleggen van een 'tegenvuur'. Terwijl haar konkurrente, de vakcentrale C.F.D.T. de nauwe samenwerking met overheid en patroons voortzette, ging de C.G.T. 'in de oppositie', wat er echter op neerkwam dat zij het verzet van de arbeidersklasse kanaliseerde. Het was een politiek, die de C.G.T. zoals gezegd ná het vertrek van de C.P.-ministers volgde, maar waartoe ze eigenlijk al eerder had besloten, toen tijdens een ernstig konflikt bij Talbot, haar achterban zich praktisch tegen haar direktieven keerde.

Het is hier niet de plaats om in detail op dit alles in te gaan. Waarop wij slechts hebben willen wijzen is, dat de vakbeweging alom 'in nood' verkeert en dat de zigzagkoers die zij overal voert daaruit en in laatste instantie uit haar positie in de kapitalistische samenleving valt te verklaren. Men kan zich slechts, zo heette het al omstreeks het midden van de vorige eeuw, tegen bepaalde gevolgen van het kapitalisme keren, wanneer men zich tegen het kapitalisme als zodanig keert. Dát echter is nu juist precies voor een instelling als de vakbeweging een onmogelijkheid.

=====

DE OPVOLGERS VAN DENG XIAOPING HEBBEN

ZICH INMIDDELS AL AANGEDIEND

Op 30 januari j.l. berichtte de korrespondent van *NRC/Handelsblad* uit Peking: "Een derde generatie jonge Chinese leiders die de continuering van het 'Dengisme' op langere termijn moet garanderen is prominent op het Chinese nationale politieke toneel verschenen." Uit wat hij verder schrijft blijkt dan vervolgens, dat het om mannen gaat die tientallen jaren jonger zijn dan de huidige Chinese topleiders en zeker beduidend jonger dan de nu al zowat 81-jarige Deng. In hun handen zijn inmiddels drie van de belangrijkste sleutelfunkties in de partij geraakt. Het feit dat zij hetzij als natuurkundige, hetzij als ingenieur of financieel deskundige zijn afgestuurd aan de Quinhua-universiteit van Peking, in Moskou als technikus werden opgeleid of als adjunkt-direkteur reeds hun sporen in het bedrijfsleven hebben verdiend, laat er geen twijfel over bestaan tot welke maatschappelijke groepering zij behoren.

"Als Deng er niet meer is", zo schreven wij in het januarinumnummer van *Daad en Gedachte*, "komt er ongetwijfeld een nieuwe exponent van het Chinese managerdom naar voren." Wij zijn, mogen we wel vaststellen, min of meer op onze wenken bediend en zelfs meer dan dat. Niet één, maar verscheidenen

blijken zich aan te dienen om aan de top van de Chinese partij of op ander-
soortige belangrijke posten het beleid van Deng Xiaoping, dat wil zeggen
de modernisering van China, voort te zetten. Het voortbestaan van China's
nieuwe heersende klasse, dat wil zeggen de handhaving van haar macht, kan
men voor de naaste toekomst wel verzekerd achten.

Dat is ook de mening van de korrespondent in kwestie. Aan het slot
van zijn belangwekkend artikel verklaart hij: "Diplomaten, zakenlieden en
China-experts raken er steeds meer van overtuigd dat professionalisering
en verjonging van de Chinese leiding geen holle woorden meer zijn en dat
de vooruitzichten voor een voortzetting van Deng's economische politiek
met de dag beter worden."

Volgens de Chinese media zal er komende maand september een speciale
partijbijeenkomst - geen algemeen kongres - worden gehouden, tijdens welke
ingrijpende veranderingen in de gehele topleiding zullen worden bezegeld.
Dergelijke veranderingen in de topleiding zijn al verscheidene malen aan
de orde geweest. Deng hoopte op 't in 1982 gehouden partijkongres een aan-
tal ervan te kunnen bewerkstelligen. Hij is toen in zijn opzet niet ge-
slaagd, maar dat er telkens opnieuw over die 'op handen zijnde' veranderin-
gen wordt gepraat, toont genoegzaam aan, dat ze onvermijdelijk zijn en tot
datgene zullen leiden wat als het ware de garantie vormt voor de macht van
het Chinese managerdom.

=====

B E T E K E N T K O R T E R W E R K E N M E E R W E R K ?

Op het gevaar af eentonig te worden, komen we hier nogmaals terug op
de altijd nog actuele vraag of arbeidstijdverkorting inderdaad in belang-
rijke mate tot vergroting van het aantal arbeidsplaatsen bij zal dragen.
De direkte aanleiding vormen uitspraken van respectievelijk FNV-voorzit-
ter Wim Kok en minister De Koning van sociale zaken. Beiden beantwoorden
de vraag in bevestigende zin. Wij zijn nog altijd van mening, dat daarbij
in het gunstigste geval de wens de vader der gedachte is en dat in het on-
gunstigste geval praatjes voor de vaak worden verkocht om bij het leger
van de werklozen in een goed blaadje te komen.

Wie zou het willen tegenspreken, dat de invoering van robots, chips,
soortgelijke elektronische apparatuur en andere technische vernieuwingen
in de bedrijven er toe leidt, dat er met minder mankracht dezelfde of een
grotere hoeveelheid werk kan worden verricht? Waar robots aan de lopende
band staan ziet men géén arbeiders staan. Dat is juist de bedoeling van de
invoering van de robots. Worden er in een dergelijke fabriek géén arbei-
ders ontslagen, dan zal men zien dat de daar tewerkgestelden een kortere
arbeidsdag maken. Werktijdverkorting is een gevolg van de automatisering
en de mechanisatie en zij maakt omgekeerd de mechanisatie en de automatische
aanpak aantrekkelijk. Want indien er tegen werktijdverkorting verzet van be-
tekenis rijst, is het voor een ondernemer de vraag of investeringen voor
een nieuwe techniek wel lonend zijn.

Natuurlijk zijn er bedrijven en branches te bedenken waar personeel
moet worden aangetrokken als het in dienst zijnde personeel een kortere

werktijd krijgt. Waar het echter om gaat is, wat werktijdverkorting uithaalt in het algemeen, wat de gevolgen ervan zijn, niet voor een deel van het bedrijfsleven, maar voor het bedrijfsleven in zijn geheel. Welnu, wat dat aangaat moet worden vastgesteld dat de arbeidstijdverkorting die tot dusver verwezenlijkt is, niet of nauwelijks tot meer werkgelegenheid heeft geleid, althans op geen stukken na tot zoveel werkgelegenheid als men ervan verwachtte.

Kok meent dat er op den duur toch wel degelijk in aanzienlijke mate banen door zullen worden geschapen. Minister De Koning heeft verklaard, dat die banen in aanzienlijke mate al geschapen zijn. Hij noemde een getal van 150.000. Twee redacteuren van het weekblad *Vrij Nederland* zijn bij top-ambtenaren van het ministerie van sociale zaken gaan informeren hoe minister De Koning aan dit cijfer was gekomen. De meesten antwoordden, dat zij er geen idee van hadden. Eén vertelde de VN-journalisten dat de in 1985 te verwachten nieuwe arbeidsplaatsen alvast maar waren meegeteld. Zo lusten wij er natuurlijk ook nog wel een paar. Het gaat natuurlijk niet aan om verwachtingen te tellen, men moet reële tellingen verrichten om te zien of de verwachtingen kloppen.

Wat de vakbeweging betreft, die vindt bijvoorbeeld dat de havenbaronnen, die in Rotterdam bezig zijn te automatiseren, ook nieuwe banen moeten scheppen (Bericht in *De Volkskrant* van 31 januari). Leidt dan automatisering niet vanzelf tot nieuwe arbeidsplaatsen? Kennelijk niet, want de bonden zeggen, dat er 5000 banen met die automatisering gemoeid zijn en dat zij zich 'ongerust' maken. Voor die ongerustheid is reden. Technische vernieuwing leidt tot korter of tot minder werk. Waar ter compensatie daarvan de banen vandaan moeten komen blijft, minister De Koning ten spijt, een volstrekt onduidelijke zaak.

=====

RECTIFICATIE

Hij die elke maand *Daad en Gedachte* op stencils typt (ik zelf n.b.) had bij het tikken van het januarinumnummer blijkbaar de slag niet te pakken. Er zaten namelijk nogal wat tikfouten in. Maar dat niet alleen. In 't eerste artikel "De kleine kriminaliteit" is in de laatste zin van dat stuk op pagina 6 een woord weggevallen. Daar staat nu: "Tot zolang zullen we moeten leren leven met de 'kleine kriminaliteit', die tenslotte veel en veel minder bedreigend is dan de kriminaliteit." Dat had natuurlijk moeten zijn: "Tot zolang zullen we moeten leren leven met de 'kleine kriminaliteit', die tenslotte veel en veel minder bedreigend is dan de grote kriminaliteit. Mijn excuses voor de gemaakte fouten.

J.M.

=====

Opgelet: op pag. 8 zijn de regels 21 en 22 door een of andere technische storing door elkaar gelopen. De twee regels luiden als volgt:

zich als een wormstekige moloch..."

Men moet, vinden wij, niet alleen uitermate naïef zijn, maar ook nog